ПРО НАЦІОНАЛЬНУ ІДЕНТИЧНІСТЬ УКРАЇНЦІВ

Двадцять другого квітня у галареї КУМФ відбулася традиційна шевченківська лекція Наукового товариства ім. Шевченка в Канаді. Доповідь на тему "Національна ідентичність українців у контексті історичних травм" виголосила соціальний психолог Наталія Гаєвська. У вступному слові Ірина Микитюк представила доповідачку присутнім. Наталія Гаєвська – кандидат психологічних наук. Вивчала психологію у Львівському університеті та Академії Наук України. У 2007-му році захистила кандидатську дисертацію. Спеціялізується у сімейно-системній та когнітивно-поведінковій терапії, веде блоги, де аналізує різні проблеми психології. Належить до Спілки психологів України.

Натадія Гаєвська наголосила на тому, що вже довгий час працює над цією темою. Вона мала можливість спілкуватися з учасниками подій, про які згадує у доповіді. Дослідниця звернула увагу присутніх на те, що люди ототожнюють себе з українською спільнотою не лише живучи в Україні, а впізнають своїх у будь-якому куточку світу. Д-р Гаєвська назвала типові риси українського національного характеру: демократичність; емоційність, що виявляється у музичності, наближеності до природи, антеїзм; культ жінки і родини; релігійність;толерантність до інших народів; працелюбність; гостинність. Проте також прикметною рисою українців є індивідуалізм як наслідок інтровертованости, що часто межує з непокорою, ігноруванням, запереченням будь-якої влади, наближаючись іноді до анархізму. Вартою уваги, на думку дослідниці, є така риса українців, як кордоцентризм – прагнення жити, діяти за покликом серця, за інтуїтивним визнанням того, що є добро і зло. Деякі риси останнім часом зазнали змін, як, наприклад, екзекутивність – домінування у психіці українців жіночого начала (хоча не є синонімом жіночости), орієнтує людину на репродуктивно-відновлювальну діяльність. Ця риса, вважає д-р Гаєвська, частково втратила вагу після революції гідности. До не зовсім позитивних ознак належать такі характеристики україців як спільноти: підвищена чутливість, здатність ображатися; слабка вольова регулятивність (важко буває зосередитись на виконанні певних завдань); поступливість (поступатися цінностями, ідеалами і, як засвідчили останні події нашої історії – територіями). Ці риси, вважає доповідачка, не є абсолютно українськими. Вони властиві також іншим народам. Уся справа полягає у вираженні їх – наскільки одна з них домінує над іншими. Толерантність, наприклад, у нас виражена гіперболізовано – це наслідок історичних травм.

Надзвичайно велике значення для формування національного характеру має колективна пам'ять. Тут звертаємося до теорії Карла Юнга про архетипи – наше колективне підсвідоме. Д-р Гаєвська запропонувала увазі присутніх модель формування національної ідентичности та національного характеру, базовану на працях Христини Василькевич, Михайла Баришевського та Ентоні Джона Сміта. Спільність пережитих подій – колективна пам'ять – групова ідентичність – етнічна свідомість – національна свідомість – національний характер.

Доповідачка зазначила, що у свідомій колективній пам'яті формуються ті колективні переживання, які з'явилися внаслідок пережитих травм. На цій пам'яті формуються критерії – хто ми і хто чужі. Д-р Гаєвська окреслила теорію колективної пам'яті Моріса Гальбвакса, котрий ствердив, що індивідуальна пам'ять обумовлена пам'яттю колективною. На той час – 20-ті роки

минулого століття - ця думка була революційною. Тут нам треба дещо відхилитися від ходу лекції і вказати на одну суттєву річ. Доповідачка написала прізвище вченого “Хальбвакс” . Ця помилка бере свій початок у тих часах, коли українську мову силоміць наближали до російської і викорінювали всі риси, котрі вказували на окремішність української мови. Так була заборонена літера “г”, кличний відмінок був зредукований до кличної форми – перелік можна продовжувати довго. Але нам тут ідеться про одну прикметну рису граматики. Літера “h” у лексемах чужомовного походження у російській мові передається буквою “х” з тієї причини, що це є найближчий відповідник до звучання і написання цієї літери. Тому в російські мові бачимо “хоббі”, “хокей”, “Хельсінкі”, “Хемінгуей” і т.п. Українська граматика не має такої дилеми. Літери “г” і “ґ” забезпечують українській мові адекватну передачу усіх слів чужомовного походження, тому прізвище Halbwachs треба писати Гальбвакс. До того ж, мова, незалежна від чужих, терором нав’язаних їй рис, є великою частиною національної ідентичности. Також треба зазначити, що, на жаль, мовлення доповідачки було пересичене русизмами. Звичайно, багато людей продовжують повторювати ці та інші помилки, але для особи з науковим ступенем це неприйнятно.

Д-р Гаєвська зазначила, що колективна пам’ять має вибірковий характер, і показала модель колективної пам’яті за Барбарою Мішталь: національна колективна пам’ять поділяється на офіційну, масову та громадську. Дослідниця з’ясувала, що причиною колективних травм є: війни, геноциди, катасрофи, стихійні лиха, депортаці, концтабори, політичні та релігійні репресії, терористичні акти, вбивство або трагічна загибель. Наслідками травматизації є: розшарування суспільства, політична пасивність, політичний нігілізм, психологія жертви. На думку Наталії Гаєвської, способами зцілення від колективних травм є: різні форми ритуалізації і “окультурення” болю, створення героїчного епосу, опис травматизації.

Доповідь Наталії Гаєвської була сприйнята зі значним інтересом, викликала чимало запитань і закінчилася дискусією. Пані Іроїда Винницька вказала на вольовий аспект національної ідентифікації. Пан Миндюк наголосив на позитивному думанні. Пані Валентина Курилів пригадала, що багато українців у Канаді змінили прізвища й асимілювалися перед страхом інтернування. Було помітно, що ця тема глибоко зачепила усіх присутніх.

Галина Костюк

Для НТШ

НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО ІМ. ШЕ
SHEVCHENKO SCIENTIFIC SOCIETY OF